

ושמן היוצא ממנו, זה היה ראשון.

טען בקורה, שמן היוצא ממנו זה היה שני.

פרק חזר וטחן וטען, שמן היוצא ממנו זה היה שלישי.

הראשון למנורה, והשאר למנחות.

רבי יהודה אומר: לא היה טוחנו בריחים לשמן הראשון שבכל שלשת היבולים, אלא כותשו במכתשת.⁽¹¹⁾

ולא היה טוען בקורה, אלא באבנים.

ולא היה נותנו בסליון, אלא לתוך סביבות הסל.

ומקשינו על משנתנו:

"בותש" ששינו במשנתנו ["וכותש ונותן לתוך הסל"] מני רבי יהודה היא, וכמבואר בברייתא —

ואילו מה ששינו במשנתנו "תוך הסל" אתאן לרבנן, כי לדעת רבי יהודה אינו נותן בתוכו אלא סביבותיו!?

ומשינו: האי תנא דמשנתנו, סבר לה כוותיה דרבי יהודה בחדא, שהיה כותש, ופליג עליה בחדא, שנותן בתוך הסל ולא סביבותיו.

מתניתין:

משנתנו מפרטת את סדר חשיבותם של כל השמנים שנזכרו במשנה הקודמת:

השמן הראשון שביבול הראשון, הוא המובחר ביותר ואין למעלה הימנו.

השמן השני שביבול הראשון, והשמן הראשון שביבול השני — שוין הם במעלתם.

השמן השלישי שביבול הראשון, והשמן השני שביבול השני, והשמן הראשון שביבול השלישי — שוין.

השמן השלישי שביבול השני, והשמן השני שביבול השלישי — שוין.

השמן השלישי שביבול השלישי אין למטה הימנו.

עוד מבארת המשנה:

אף המנחות היו בדין שיטענו שמן זית זך, ולא יוכשר למנחות אלא השמן הראשון שבכל היבולים, שהרי קל וחומר הוא:

מה מנורה שאינה לאכילה, הרי היא טעונה שמן זית זך —

מנחות שהן לאכילה של מזבח, אינו דין שיטענו שמן זית זך —

אלא תלמוד לומר [שמות כז כ]: "ויקחו אליך שמן זית זך כתיב למאור", למעט: ואין "זך כתיב" למנחות.

גמרא:

שינו במשנה: השני שבראשון והראשון שבשני שוין:

11. בפרט זה תנא קמא דמשנתנו כשיטת רבי יהודה.

ומקשינן עלה: וכי שוין הן?!?

והא אמרת: שמן ראשון — שבכל היבולים — **למנורה, והשאר למנחות,** ואם כן אין הראשון שבשני שוה עם השני שבראשון, כי זה כשר למנורה וזה אינו כשר!?

אמר תירץ רב נחמן בר יצחק:

מאי "שוין" — שוין למנחות, כלומר, אכן לענין מנורה אינם שוין, אבל לענין מנחות שוין הם. (1)

שנינו במשנה: **אף המנחות היו בדין שיטענו שמן זית דך:**

תנו רבנן:

כתיב: "שמן זית דך כתיב למאור"; "דך" אין "דך" אלא נקי משמרים.

רבי יהודה אומר: "כתית" אין כתית אלא כתוש במכתשת, ואין כשר למנורה מה שנטחן בריחיים, וכאשר נתבארה דעתו בברייתא שנוכרה לעיל בעמוד א.

יכול כיון שאמרה תורה "כתית למאור", **יהא כתוש זה פסול למנחות,** שלא הכשירתו תורה אלא למאור —

תלמוד לומר: "ועשרון סולת בלול בשמן כתית", ו"כתית" הרי היינו כתוש, ומכל מקום כשר הוא למנחות —

אם כן מה תלמוד לומר "כתית למאור", דמשמע: למאור דוקא?

אלא מפני החיסכון, כלומר, למאור בלבד הוא שהצריכה תורה שיהיה כתוש ולא טחון, אבל למנחות אפילו טחון כשר; ולמה: מפני שהשמן הכתוש יקר יותר, וחסה התורה על ממונן של ישראל שלא להצריכם "כתית" במנחות שמביא מהם הרבה, מה שאין כן מנורה שאינה צריכה אלא שלשה וחצי לוגין, חצי לוג לכל נר.

מאי חיסכון? כלומר, מה איכפת לנו בחיסכון?

אמר רבי אלעזר:

כי התורה חסה על ממונן של ישראל. (2)

שבשני כשר, אם כן זה עדיף טפי?! וראה מה שכתב ליישב, ומה שכתב עוד שם; וראה עוד מה שכתבו כאן התוספות, והאחרונים — הובאו דבריהם ב"יד בנימין" — נלאו בהבנת דבריהם.

2. ומשכחת לה בנגעי בתים, דכתיב "ופנו את הבית בטרם יבוא הכהן...", על מה התורה חסה, אם על כלי עץ וכלי שטף [כלי מתכות] הרי יש להם טהרה במקוה, אלא על כלי חרס שאין להם טהרה במקוה חסה תורה ואמרה לפנותם, שלא ייטמאו, ושוב אין תקנה, רש"י מכתב יד.

1. כתב ב"שפת אמת": פשט הסוגיא נראה, דלכתחילה מצד מצוה מן המובחר יש לקחת הטוב טוב ביותר לפי הנך מדרגות דחשיב במשנה, וכן כתב הרמב"ם [פסולי המוקדשין ז ט]; וגדולה מזו משמע ברמב"ם שם, דרישא דמתניתין "ראשון שבראשון אין למעלה ממנו" קאי גם כן על מנחות, וכן משמע באמת דכל המשנה למנחות קאי, ויש לכתחילה ליקח ראשון שבראשון [וכן נראה פשוט כוונת רש"י מכתב יד, וכן נתבאר בפנים]; אך קשה קצת לפי זה, למה שני שבראשון וראשון שבשני שוין, כיון דחזינן דלמנורה שני שבראשון פסול, וראשון

החלונות צרים מבחוץ ורחבים מבפנים, שעל ידי זה נכנס יותר אורה; (6) ולמה:
כי לא לאורה אני צריך.

כתיב שם: "מחוץ לפרוכת העדות באוהל מועד יערוך אותו אהרן מערב עד בוקר לפני ה'"; ומאי "עדות":

עדות הוא המנורה לכל באי עולם, שהשכינה שורה בישראל, וכפי שיתבאר בהמשך הענין מה עדות היא זו.

ואם תאמר: לא עדות הוא, אלא לאורה אני צריך; (7) אל תאמר כן —

והלא כל ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו של הקב"ה —

אלא ודאי עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל.

שואלת הגמרא: מאי עדותה, במה מעידה

כתיב: [ויקרא כד ב]: (3) "צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך, כתיב למאור להעלות נר תמיד":

אמר פירש רבי שמואל בר נחמני:

אליך [לרצונך] תקח, כדי להראות חיבתך לפני, ולא לי — (4)

כי לא לאורה של מנורה אני צריך.

וכן אמרה תורה: שולחן יהא בצפון ומנורה בדרום, ולא סמוכים הם זה לזה כמנהג העולם, (5) ולמה:

אמר רבי זריקא אמר רבי אלעזר: כי לא לאכילה [של לחם הפנים שעל השולחן] אני צריך, ולא לאורה של מנורה אני צריך.

וכן כתיב [מלכים א, ו]: "ויעש לבית [לבית המקדש] חלוני שקופים אטומים", ותנא בברייתא: שקופין רחבים מבחוץ, ואטומים צרים מבפנים, היפך הנוהג שעושים את

מרוחקים זה מזה שלא כרך האוכלים שמקרב הנר לשולחן שאוכל עליו.

6. ביאר רש"י מכתב יד: דרך כותל אבנים, כשעושים חלון מרחיבים אותו מבפנים, שמשפעים עובי הכותל מכל צד כדי שלא יסתום עובי הכותל את האורה מלבוא לצדדים, אבל ההיכל היה קצר מבפנים ומרחיב והולך לצד חוץ, כדי שתהא אורה יוצא מהיכל שתאיר לעולם, כי לא לאורה אני צריך.

והמהרש"א ביאר: "שקופים" מלשון השקפה והסתכלות, ו"אטומים" מלשון אטום ומכוסה, ראה שם.

7. בתוספות הביאו, שבשבת כב ב גרסינן: וכי לאורה הוא צריך, והלא כל אותן ארבעים שנה

3. ראה מה שנרשם בגליון הגמרא; וראה מה שכתב רש"י בחומש על פרשה זו, שביא עיקר הציווי, ולא מה שנאמר בפרשת תצוה.

4. ביאר המהרש"א: ד"ויקחו אליך" משל ציבור הוא, ואם כן "ויקחו" בלא אליך נמי הכי משמע, אלא שהיתור הוא לדרוש "אליך ולא לי"; וראה עוד שם.

5. ביאר המהרש"א: הך מילתא דשולחן בצפון ומנורה בדרום איכא טעמי במדרשות; אלא דקאמר: שולחן בצפון פתח ההיכל, ומנורה בדרום פתח ההיכל, והיה אפשר שיהיו שניהם בצפון פתח ההיכל או בדרום, וזה בצפון וזה בדרום בקירוב ולא מרוחקות שיהיה המזבח מפסיק ביניהם, והטעם: שעל ידי זה היו

המנורה שהשכינה שורה בישראל?

אמר פירש רבא:

זה נר [המקום שמשמים בו את השמן] מערבי הוא הנר האמצעי, (8) שנותנין בה שמן כמידת שאר ששת הברותיה ולא יותר

—

ובכל זאת ממנה היה מדליק, היא היתה הראשונה להדלקה, ובה היה מסיים את ההטבה בבוקר, כלומר, אף שהודלקה ראשונה, כבתה אחרונה. (9)

מתניתין:

לאחר שנתבארו במשניות הקודמות המקומות שמביאים מהן סולת ושמן

מובחרים, מבארת משנתנו את המקומות המובחרים להביא מהם יין לנסכים:

מאיין היו מביאין את היין לנסכים:

הגפנים שבקרוחים ועטולים [שם מקומות], אלפא ליין, מובחרים הם ביותר.

שניה להן במעלה:

בית ימה ובית לבן [שםם של שתי מקומות] אשר בהר, וכפר סיננא אשר בבקעה.

כל ארצות היו כשרות, אלא מיכן היו מביאין.

איין מביאין:

לא מבית הזבלים, שדה שמזבלים אותה.

כבוד היו בזכותו של אהרן; וראה מה שהקשה על פירוש זה, וגרס כגירסתנו.

8. נר אמצעי היה פונה פיו לצד מערב, וכל שאר הנרות היה פיהם כלפי נר מערבי, ולהכי קרי ליה "נר מערבי"; רש"י מכתב יד.

9. ביאר רש"י מכתב יד: ממנה היה מדליק: ממנה מתחילה הדלקה, שאותה היה מדליק תחילה מבערב; ובה היה מסיים: ההטבה בבוקר, שאותה היה מטיב אחרון; לפי שכל בוקר מצא אותה דלוק, והשאר מצא אותם שכבו; ופעמים שהיה דולק כל היום, ומדליק ממנו כל שאר הנרות, שבבוקר היו כולן כבות, חוץ מנר מערבי, ומטיב ומנערץ מן הדשן ... ונר מערבי דולק כל היום, ולערב היה מדליק ממנה שאר הנרות; מסיים: דלאחר הדלקות שאר נרות היה מכבה אותה ומטיבה ונותן בה שמן; וראה עוד אריכות בתוספות.

שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו. ומפרש רבינו תם: דאאהרן קאי, וכי לאורה הוא צריך אהרן, והלא כל אותן ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו של עמוד האש [ודי בזה, ואין צריך למנורה], כדאיתא בבבליא דמלאכת המשכן "מסתכל בטפיה ורואה בו בחבית ויודע מה שבתוכה"; [וראה עוד ב"שפת אמת"].

ובתורת כהנים גרסינן: וכי צריכין לנר, והלא כל אותם ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הוצרכו לנר, שנאמר "כי ענן ה' על המשכן ....?"

ומיהו סוגיא דשמעתין משמע, דאשכינה קאי [שהיא אינה צריכה לאורה]; וקשיא: דהוה ליה למימר "והלא כל העולם כולו לאורו של מקום היו הולכים".

וב"שיטה מקובצת" כתב לפרש את הגירסא "וכי לאורה הוא צריך", דקי אהרן, וקאמר: והלא כל ארבעים שנה ... פירוש, שהרי ענני

ולא מבית השלחים, שדה שאינה גדילה על מי גשמים, אלא ממעיין שבתוכה, או מי השקיה.

ולא ממה שנזרע ביניהם, לא מגפנים שזרעו תבואה ביניהם. (10)

ואם הביא — מאחד משלשה מקומות אלו — כשר.

אין מביאין אליוסטון, (11) הוא יין מתוק שנעשה מענבים שהיו תולים אותם בשמש למתקם.

ואם הביא, כשר.

אין מביאין יין ישן משל השנה שעברה — (12) דברי רבי.

וחכמים מכשירין.

אין מביאין:

לא יין מתוק מאליו ולא מחמת השמש. (13)

ולא יין מעושה, פעמים שהענבים מרים

ומעשנים אותם כדי למתקן; ולא יין מבושל, כלומר מענבים שמבשלים אותם כדי למתקם. (14)

ואם הביא מאחד מכל אלו הרי הוא פסול.

ואין מביאין מן הדליות [מגפנים מודלות על גבי כלונסאות ונסרים] אלא מן הגפנים הרגליות [גפנים שוככות על גבי קרקע לרגלי בני אדם] —

ומן הכרמים העבודין [חפורים].

ולא היו כונסין אותו [את היין] בחצבין גדולים [חביות גדולות] שפוגמים את טעם היין, אלא בחביות קטנות.

ואינו ממלא את החבית עד פיה, וזאת, כדי שיהא ריחו נודף, כי כשהחבית מליאה יוצא ריחו של היין לחוץ, ואינו נודף.

אינו מביא יין מפיה של החבית, מפני

הקמחין [לובן היין] שבפי החבית. א-19

ולא משוליה של החבית מפני השמרים

שנתו, ולפי זה משמע הכוונה, לייך שעברה שנה מאז שעשאוהו.

13. כן פירש רש"י מכתב יד בפירוש הראשון; ובפירוש שני פירש: תירוש שלא עברו עליו ארבעים יום, וראה בתוספות פז א ד"ה מתוק, שדחו פירוש זה.

14. נתבאר על פי הפירוש המיוחס לרש"י. ולשון הרמב"ם [איסורי מזבח ו ט] הוא: ואלו הן היינות הפסולין לגבי מזבח, המתוק והמעושה והמבושל באש ומבושל בשמש עד שנשתנה טעמו בכישול; ומבואר — כמו שכתבו האחרונים — שהוא מפרש מעושה ומבושל על

10. א. הטעם בכל אלו נתבאר במשניות הקודמות לענין סולת ושמן, ובהערות שם.

ב. בחידושים המיוחסים לרשב"א נתקשה גבי מה שנזרע ביניהם; הרי כלאים הם! ?

11. א. שמש נקרא בלשון יון "אליוס", שיטה מקובצת" בשם הערוך.

ב. שיטת הרמב"ם ש"אליוסטון" הוא יין שמחממים אותו בשמש, ולא נשתנה טעמו על ידי הבישול; ראה דבריו בהלכות איסורי מזבח ו ט וב"כסף משנה" שם.

12. על פי לשון רש"י מכתב יד שכתב "משל אשתקד"; ובגמרא דימו דין זה לכבש שעברה